Politica

Instructio (secretissima) gallo-Britanno-Batava, Friderico V. Comiti Palatino Electori data. – Ex gallico conversa.

1620.

SECRETISSIMA INSTRVCTIO, GALLO-BRITANNO-BATAVA, FRIDERICO V. COMITI PALATINO ELECTORI DATA:

EX GALLICO CONVERSA, AC BONO publico, in lucem euulgata.

ANNO M. DC. XX.

SECRETISSIMA INSTRVCTIO, GALLO-BRITANNO-BATAVA, FRIDERICO V. Comiti Palatino Electori data.

I.

SERENISSIME PRINCEPS, alumne chariſſime, à fideliſſimo tuo Educatore, exercitato Milite, & Verſatiſſimo Politico, documenta non quotidiana cape: His ſeruatis, te ſeruabis: hiſce regna Britanniæ vnita, Hollandia defenſa, Galliarum Reges in officio retenti ſunt: Hiſce tu Cæſarem compeſces, Cæſar eris. Audi Educatorem, Magiſtrum, Clientem, cuius ſalus ex tua ſalute pendet, ſecreta, ſed ſeria conſilia ſuggerentem. A puero didiciſti inter conſilium & adulationem quid interſit. Cauebis autem, ne ad alios arcana hæc imperij perferantur, quæ ſi inimici tui reſciuerint, iam tu periiſti.

II.

IActa eſt alea, tranſiſti Rubiconem, tenendum eſt inſtitutum: cadere iam de faſtigio tua maieſtas poteſt, deſcendere non poteſt: Inter pares, viuere par non poteſt, qui pares oppreſſit: aut omnes etiam tuæ potentiæ adiutores opprimendi ſunt, aut to-

tum perdendum. Pauci reges ab hostibus, multi ab æmulis, & quondam fidis, plerique ab intimis trucidati sunt. Alexandri tota progenies cæsa est ab Alexandri Ducibus. Hæc tecum perpendes, & Historicum tuum rogabis.

III.

TVo in regno, si vnquam in vllo, non est minor, sed maior virtus, quâm quęrere, parta tueri: maior inquam, nam sine tuo labore, tuorum astu, versutijsque, tibi sunt omnia parta: vno verbo, si fateri inter secretissima arcana licet, Errore factus es Rex. At toto corpore tuarum ditionum sociorumque defendendum est, quod accepisti. Numera à Iulio Cæsare vsque ad Ferdinandum, inter centum, qui regna per vim occuparunt, non sunt quatuor, qui non eadem perdiderint, & cum tota familia perierint. Inter magnos Reges, paucissimi suo die defuncti: Inter quinquaginta Cæsares, quære tres, qui post multas seditiones, non dederint sanguinem inuidiæ vel odio. Inter Bohemiæ Reges, duo solùm sine rebellione regnarunt. Tu quorum locum tenes, pericula expauesce; Gladium contra Cæsarem sumpsisti, gladium non modò Cæsaris, sed cuiuscunque time: Dominus est vitæ tuæ, quisquis contemtor est suæ: Immò tanquam de inuasore & prædone triumphabit, quisquis te occiderit. Cautionem itaque à nobis, magnificentiam ab aulicis disces, fortunam ex defunctis, atque vtinam legendo, non experiendo.

IV.

TRia igitur hoc rerum statu circumspicies hominum genera: Hostes apertos, Amicos veros, & qui sunt vel ficti amici, vel tecti hostes, quos omnes inter Dubios numeramus.

V.

HOstes aperti sunt, Domus Austriaca, Pontifex, Italici, & qui his sine fraude ac fuco ingenuè adhærent. Contra hos opus est tibi, sumptu magno, diuturno, Ducibus magnis, fidisq; milite perpetuo: quia hæc illis adsunt; sæpius vinci possunt, tardè debellari possunt. Nosti Hannibalem tribus magnis, decem mediocribus prælijs victorem, tandem bello victum, vectigalem, exulem, veneno tot decora perdidisse.

VI. Pares

VI.

PAres ſumptus, vireſque, apertis hoſtibus non habes, ideò à fœderatis petenda ſunt: in quo multa pericula. Primùm ne grauentur impendijs. Secundò ne de recompenſatione deſperent. Tertiò ne caſu aduerſo frangantur. Quartò ne inter ſe diſſentiant. Quintò ne alio bello implicentur. Sextò ne illis tua potentia inuidioſa reddatur. Deniquè ne quauis ex cauſſa, multi diſſentientes, & quorum propoſita contraria ſunt, te deſerant. Hæc exemplis te tua Germania tempore Caroli V. docuit, cum Principes prodiderunt Ciuitates. Valdè itaque conſiderandum, quomodo par hoſtibus eſſe poſſis.

VII.

NEque ſolùm hoſtium, quę modo eſt, potentiam expendas velim, ſed eam, quam extrema pericula, vel deſperatio efficere poteſt. Qui vincitur, & magno animo eſt, vndique arma habere poteſt. Quid ſi Ferdinandus, Leopoldus, Carolus, alij, extrema tentent? Si iura ſua Venetis tranſſcribant? Si Magnatibus Poloniæ, vel illi Regno, Luſatiam, Sileſiam, Morauiam tradant? Quid ſi ius ſuum non dico Hiſpano, aut Franco, ſed cuiuis alteri offerant? Quid ſi fœderum vigore, vltrò oblata à Turcis auxilia accipiant, vnde tu & Gabor petiiſtis? Putas Turcam tam ſpecioſam cauſſam deſerturum? Quid ſi Hiſpanus cum Turca pacem faciat? Quid ſi Iſtriam, Carniolam, Carinthiamque Venetis diuendant? Itaque ſecurus eſſe noli. victor inexpectato ferieris ictu. Miſerorum eſt induſtria: nunquam alto ſanguini deeſt miſeratio, nunquam afflictis auxilium. Sed quid me diffundo? ferieris, à quo minimè putabas.

VIII.

DE Amicis, ſcito paucos eſſe tibi: Socer, Vxor, Dux Bullionius, quidam agnati, Frater, ſi coluntur, amici ſunt: cæteri fortunam tuam venerantur, ſuæ ſpei, ſuæ promotionis ſunt amici, quibus niſi tu ſatisfacias, & citò ac vbertim ſatisfacias, experieris proditores ac transfugas. Quotus enim quiſque te tuâ, non ſuâ cauſâ ſecutus eſt? quotus quiſque recedens, tibi non maledicit? Sed de amicis tuis ſpeciatim conſidera.

IX.

BOhemi amici nequaquam sunt. Id verius, quàm credibilius est, senties id tamen, vbi acta perpenderis. Primùm non honoris tui causâ, sed necessitate compulsi, Te Regem dixere, & quidem à Saxone Bauaroque repudiati; & magna tamen concertatio fuit, ne Saxonem inuitum præferrent, aut Gabrielem. Deinde liberi esse statuerant more Hollandiæ, & Venetiarum, & iam Heluetticas Respublicas meditabantur, sed positi inter Duces & Reges, cum viderent subsidia non dari à Principibus, in tam pernicioso exemplo, cum etiam aduerterent, in electione Imperatoriâ, rationem Statuum non haberi, sed Regis, non inconsultum arbitrati sunt, cæremoniali coronatione sibi auxilia parare.

Tertiò clarius etiam odij sui signum in te iam ostendunt, cum eas tibi conditiones ferunt regnandi, quas moderati Domini mancipijs imponere vix solent. In omnia eorum acta agendaque iurare cogeris: si delinquas, ipsi tui sunt actores, testes, Iudices, fortè & præcipitatores. Bellum tu gerere, scribere militem, ijs inuitis, non potes; illi sine te, & contra te possunt: Armamentaria habere tibi non licet, illi habere volunt. Denique eorum Senatusconsultis subscribere cogeris, etiam in tuum, & tuorum opprobrium, etiam contra tuam salutem; ni faxis, Rex non eris. Neque te moueant blanditiæ & obsequia: plus affectat in huiusmodi rebus simulatio & ostentatio, quàm veritas & amicitia faciant. Fictioni multis opus est tegumentis, ne pateat. caue igitur illis credas. Naturam eorum perdisce: inter vapores cereuisiæ, ructusque, iam saturi & oppleti deliberant; atque ad ea, quæ cogitarunt, efficienda, præcipites sunt celeresque. Bohemia indigenis Regibus semper nouerca fuit, tibi extero, ne spera matrem fore. Dum alios timet, dum à te sperat, paulum interquiescit, te si timere cœperit, à te si sperare desierit, redibit ad ingenium.

X.

CVm igitur Bohemi naturâ sint asperi, efferi, contumaces, in consilijs abrupti, in executione inopinati, rectè facies, si te nondum Regem esse, nec ipsos, tuos subditos, arbitreris.

Arborem te esse cogita, quæ non radicibus fixa, suis ipsa membris firmetur in terram depressis, sed quam fulcra & statumina sustentant externa, quorum nonnulla de facili succidi & abrumpi possunt. Perpende nullam esse diuturnam potentiam, quæ suis viribus

nixa

nixa non est. Tuum imperium, non nisi consensu parentium, validum esse potest: at consensus ille momentaneus volubilisque est. Experieris, vbi Austriacos timere desierint, vbi tributa exegeris, vbi supplicia decreueris. Immò non obscurè te Lutherani & Hussitæ detestantur, Saxonemque respectant, vt suæ libertatis vindicem. Nec defuerunt, qui censuerint, te puerum coronandum & tollendum, vt Augustum Cicero laudandum & tollendum dixit. Tu ne committe, vt tolli possis.

XI.

HÆc vt penitus peruideas, cognatum Mauritium & Hollandos specta. Nemo ab hominum memoriâ periculosius, feliciusque pro patria gessit bella, quàm Mauritius: nemo paternâ memoriâ gratiosior fuit: in nullum maior ciuitatum affectus fuit. quæ enim non dixerunt feceruntque, cum triumphantem exciperent? quæ non dederunt pollicitique sunt, cum etiam Virgines nudas publicitus offerrent. Nunc verò nisi occupasset facinus, ille cadauer esset, regnaret Barneueltius. Caussa est, perpetuum certamen inter libertatem & regnum. Eadem est in Bohemia. Tu cupis esse Rex absolutus, non larua Regis. cupis omnes tibi subditos esse: illi cupiunt esse maximè liberi, nec Regem quicquam, nisi quod illi volunt, posse. Dum igitur illi immoderatam petunt libertatem Regibus dominantem, Tu non precarium, sed obnoxium in subditis obsequium, necesse est motus oriri, vt nunc videmus in Belgio, vbi omnia tentantur, nec tamen magnis multorum odijs vlla potentia par inuenitur. Itaque præstabit Belgium totum in seruitutem rapere, quàm tam anxio imperio tenere. quod nunc mutatis, pro conditione temporum, magistratibus, feliciter inchoatum est.

XII.

VEnio ad alios amicos, quos difficulter inuenies, si iudicaueris Bohemos amicos non esse. Gabor Transsyluanus tibi amicus non est, sed odio Cæsaris, & timore, fœdus tecum pepigit, vt dum te obijcit periculis, ille Hungariam teneat muniatque. Bohemiæ regnum & ille affectauit, sed spe suâ frustratus, ringitur, quòd tecum hanc partiri prædam debeat; cum primum poterit, quod dimisit inuitus, omni conatu recuperare contendet. Suâ te Regem factum iactitat operâ, præmia petit; Nouit is probè, non

posse

posse Hungariam, contra Turcas, Tartaros, Venetos, Polonos, ipsos Hungaros, à se defendi, nisi alijs Regnis Prouincijsque adiectis. Bohemiam itaque, additasque illi ditiones, suæ Coronæ esse necessarias non immeritò putat. Cum verò ius eligendi Regis in Bohemia Proceres sibi vendicent, non difficulter in suam sententiam hos pelliciet, facietque tibi, quod tu Ferdinando, & quod ipse Domui Austriacæ. Immò si Cæsar illi Hungariam in feudum donet, nisi à moribus suis degenerauerit, omnibus paratus erit contendere viribus, vt Bohemia Austriacis restituatur.

XIII.

MVltò minus Turcam fidum amicumque existimabis. Iucundissimum ille sibi, in vestibulo Portæ suæ, spectaculum de vestris pugnis exhibet: Victor pariter & victus præda eritis. Sic arietes, spectante lupo & inhiante, concurrunt: Sic galli gallinacei, plaudente aquila, præliantur. Axioma Turcarum est, nulli Christiano, nisi commodi sui causâ, amicum esse. Nullum hactenus bello, si omnes euoluas annales, iuuit, quem non in miserandam redegerit seruitutem, fidem sola vtilitate ac quæstu metitur. Tot opum ac virorum impendijs pro Hungariâ depugnauit, toto Europæ corpore illa defensa est: At

-----Quod optanti promittere nemo
Auderet, voluenda dies en obtulit vltrò.

SIne sanguine, sine sumptu, Hungariam tenet, per vasallum fidum possidet, tributum accipit, ius traducendi exercitus habet. In Morauiam, Bohemiam, Silesiamque, & si non statim mouerit, tu semper eum expectabis. Nam Gabriel eius præsidio Transyluaniam obtinet, eiusdem, Hungariam occupat, Bassæ subsidio militem paratum habent, vocati & inuocati aderunt, Vrbes pro cautione ac pignore, vt Lippam in Transyluaniâ, accipient.

An tu fore speras, vt Turca suis moribus non vtatur? cur tam perfidè, atrociter, periculoseque Germaniæ imperium infestauit, si nunc te securè regnantem sinet? At seruet sanè fidem, at tu illi credere nequaquam debes, quia nunquam hactenus seruauit fidem. Legationes igitur tuæ, quas partim præmisisti Constantinopolim, partim nunc adornas, profusa etiam donaria, quibus Turcas demereris, subiectionis tuæ Symbola erunt, securitatis vades non erunt. Hoc

sanè

Hoc sanè horrendum est, Regnum tuum, cum primum violare fidem visum illi fuerit, in eius fore potestate. si ad altam te portam suam vocauerit, eundum esse. Si vt arma Turcicis coniuncta contra quempiam Christianum conuertas, iusserit, idem facere cogêris, quod ante biennium, tuus Gabor fecit, contra Polonos exercitum suum, Duce Schender Bassa, expediendo. Nec insolitum tibi videri poterit, si fidem Turca fallat, cum ipse, vt de Gabor taceam, tot modis, iusiurandum & fidem regnandi caussâ violaueris, & exemplum contra te dederis. Ego verò puto Turcam & tibi & Gabrieli tunc fore infestiorem, quum vos felices putabitis. Nam Turca hactenus id egit, vt discordijs Christianorum rem stabiliret suam, nunc si Te, Gabrielem, Venetos, ac Principes quosdam Germaniæ concordes viderit, sibi timebit: Itaque pulsis Austriacis, vos dissipabit, disiunctos inuadet, Te per Gabrielem, Venetos per alios vastabit.

XIV.

QVæ de Turcis, deque Tuo Transyluano Gabor attigi, vt vberius nôris, iuuat, cognosces autem ex litterarum copijs fideliter ex originali transcriptis. Disces sanè ex illis artem cum Turcis tractandi, nec pudeat pigeatque à Veterano, quique magnam virilis ætatis partem apud Turcas contriuit, tyronem in hâc palæstrâ discere. Sed & intelliges distinctè, quem in scopum curas cogitationesque suas Gabor direxerit. Vt autem promtius assequaris, quæ prioribus litteris habentur: Scire debes, Gabrielem Tuum, contra Principem ac Dominum suum, validum Turcarum exercitum, in ipsa Transsyluaniæ viscera duxisse, câque miserandum in modum vastata direptaque, sublato Gabriele Barthoreo, Principatum sibi firmasse. Turcas, multis Christianorum millibus in diram seruitutem abductis, Transsyluaniâ excessisse. Vt igitur nauatæ operæ promissa iamdudum præmia, Turcis exsoluerentur, collectis omnibus Transsyluaniæ viribus, bellum contra sanguinem suum mouit, quas Turcis promiserat arces, valida Christianæ Reipub. præsidia, ijsdem consignaturus. Præsidiarij tantum facinus auersati, cedere noluerunt, sed muris vi tormētorum deiectis ac dissipatis, Lippa in primis mœnibus cincta, ac duplici arce munita, deinde Solymos, Eperies, Totuaraggya, Margita, Monostor, Arad, Syri, Faesat, occupata, Turcisque in manus tradita, longeque maior tractus Hungariæ Turcis

B hâc

hâc deditionis ratione cessit, quàm sedecennali superiorum annorum bello, ab ijsdem fuerit occupatus.

Post hunc tam heroicum (Turcicæ videlicet seruituti nobilissimam prouinciæ portionem mancipando) actum, ad Vezirum Nakas; Hassanem Bassam, priores litteras ex castris ad Lippam positis scripsit: Posteriores Vndenam, quaue occasione dederit, ex ipsis percipies.

EXEMPLVM
LITTERARVM BETLEMI GABOR ad Vezyrum Nakas; Hassanem Bassam.

SPectabilis ac Magnifice Vizir Bassa, mihi semper beneuole, honorande Domine; Deus Vestram Magnificentiam conseruet, fortunatam reddat, & vnum ipsius diem in terris, in multa millia propagando, in seruitijs potentissimi inuictissimique Cæsaris, beatâ prosperitate exornet.

Ab annis compluribus inter nostrum potentissimum inuictissimumque Cæsarem, & regnum Transyluaniæ, alienationes disceptationesque intercurrerunt, ob adeptam nec redditam Lippam. Diffiteri non possumus, plurimas easque iustas ac euidentes caussas fuisse, ob quas nec Regnum, nec qui hucusque fuêre Principes, adduci potuerunt, vt eam redderent. Nam ex quo priscorum Hungarorum progenitores, relictâ Scythia, ferro absumptis harum terrarum incolis, Regnum acquisiuerunt, nullo vnquam tempore, vel auditum, vel lectum alicui, quod gens Hungarica, non dico, Arces, Ciuitates, tractus integros, sed vel palmum terrę, sine armis, sine sanguine, sine cæde, gratis alicui concessisset. Ex quo autem gens Othomannica contra Hungaros bella gerit, quacunq; in arce soli Hungari

gari milites fuêre, quantumuis validâ impressione premerentur, haud sese dediderunt, ad vnum omnes internecione deleri pro defensione patriæ maluerunt. Testantur id Alba Græca, Temesuar, Gyula, Szigetum.

Nunc nostræ actiones, & aduersus potentissimum Imperatorem declarata sincera fidelitas, longè aliter habent. Nam vt in potentissimum Imperatorem, veram fidelitatem nostram, restitutione arcis Lippæ, comprobaremus, ob practicas plurimorum Germanizantium, accedente præsidiariorum rebellione, & exercituum nostrorum multiplici difficultate, multorum insignium militum nostrorum sanguinis ac vitæ profusione, Ciuitatem assaltu, Arcem validâ impressione occupauimus, vt vel hac ratione potentissimo Imperatori gratificaremur. Interea ex parte Germanorum, tametsi sub pacis prætextu multa donatiua deferantur potentissimo Imperatori, alia tamen ex parte Georgium Homonnai in Transsyluaniam, Sorban Waiuodam in Walachiam, valido exercitu instructos expediuerunt. In subsidium quoque arcis Lippæ (ne videlicet reddi illa per nos posset potentissimo Imperatori) ad instantiam præsidiariorum, validus contra nos exercitus fuit expeditus. Verum nos, accelerato itinere, illius aduentum præuertimus, & iam ciuitatem occupaueramus, cum hæc auxilia superuenerunt. Interim & arcis oppugnationem vrgendo, & contra aduentantes in campis depugnando, Deo adiutore contra vtrosque feliciter rem gessimus. Arce igitur occupatâ & euacuatâ, iuxta clemens mandatum potentissimi Imperatoris, Lippam, vnà cum quinque arcibus & castellis ad eam spectantibus, nos ipsi in manus Beglerbegi Temesuariensis, Spectabilis ac Magnifici Mehmet Bassæ, consignauimus.

Ob hanc æternâ memoriâ dignam fidelitatis nostræ declarationem, cui parem nemo huc vsque in tota natione Hungaricâ, fortè nec in aliâ, versus Othomannicam gentem exhibuit, quàm clemẽtem protectionem, quantam bonorum affluentiam sperare debeamus à nostro clementissimo summæque dignitatis Cæsare, quam amicitiam beneuolentiamque à Veziris, quam ab vniuersâ Musulmanicâ gente gratudinem, id nos, summi in primis Dei, ac per totum orbem diffusarum gentium ac nationum, perennaturo iudicio com-

mittimus. Capitis nostri, vitæque propriæ discrimine, tot insignium militum nostrorum sanguine, tam grande obsequium præstitimus, vel hac ratione, gratiam ac fauorem potentissimi Imperatoris demereri satagentes. De totius negotij cursu, deque postulatis nostris, quæ potentissimo Imperatori repræsentamus, Vestram Magnificentiam, Orator noster, qui illic est, plenè edocebit, rogantes cum omni affectu Magnificentiam Vestram, digna postulata nostra, suo fauore promota velit, quod nos vnà cum nostro regno, omni gratitudine demereri conabimur. Deus conseruet Magnificentiam Vestram diutissimè incolumem. Datum in castris nostris ad arcem Lippam positis, die XIV. mensis Iunij. Anno M. DC. XVI.

Magnificentiæ Vestræ
Beneuolus, Amicus, Seruitor.

Gabriel Betlem.

POSTERIORES LITTERÆ BETLEMI GABOR ad Schenderem Bassam.

SPectabilis ac Magnifice Bassa; Bonis omnibus cumulet Deus Magnificentiam Vestram. Quàm syncerè ac fraternè, quàm grato beneuoloque affectu, conatus semper fuerim, Vestræ Magnificentiæ seruire, summus Deus mihi sit testis. Nescio tamen, quô meo merito, Vestra Magnificentia, in meam perniciem, & apud splendidam portam, & alibi, multas fodit foueas, in quas ne præcipitarer, Deus hucusque protexit. Ego in vestram Magnificentiam nunquam deliqui, quin potius, quantum potui, demereri laboraui, & vix non seruus ipsius vectigalis fui. Quolibet enim anno, multa donaria, suppellectilem argen-

argenteam, pecuniam numeratam, salem debui, V. Magnificentiæ pendere, quarum rerum testes habeo, quos producam, cum oportunum fuerit. Ex ijs cognoscet splendida Porta, qua ratione Vestra Magnificentia Transsyluaniam emungat. Non solùm coram, sed & apud legatos, splendida semper verba dedit mihi Vestra Magnificentia, multis iuramentis promisit beneuolentiam, interim conatu omni exitium meum procurauit. Hucusque dissimulaui. Litteras, quibus Vestra Magnificentia, post meum ex Transsyluania abscessum, Saxones allicit, heri accepi, quas vbi perlegissem, miratus sum vehementer, quod nondum desistat Magnificentia Vestra à practicis Transsyluanicis, cum tamen nihil iuris habeat in Transsyluaniam, nec existimet deposuisse nos, ac negligere curam Transsyluaniæ. Rogo itaque Magnificentiam Vestram, à practicis huiusmodi desistat, in Transsyluaniam ne scriptitet, certò sibi persuadeat, cum ijs, quibuscum cœpit, rem hanc non perficiet. Ego negotia Vestræ Magnificentiæ non attingo, cum id mei nō sit officij, ita nec Vestra Magnificentia res meas dirigat, cum nemo ipsi hac in parte quidquam commiserit.

Certò credat Magnificentia Vestra, quod & ego existimo me talem esse seruitorem Cæsaris, mei clementissimi Domini, qualis est Vestra Magnificentia. Seruiui, sed & nunc indies seruio Potentiæ suæ, cum omni iustitiâ, quod nunc vel maximè testatum feci. Totam siquidem Hungaricam nationem, eodem prorsus modo, quo Transsyluaniam, ad pedes potentissimi Domini perduxi, Isti iam Suę Potentiæ vnâmecum fidelissimi erunt. Maneo nunc Posonij in Regiâ Hungariæ, Corona in meis manibus est, Deo gratiæ, post dies decem Hungari sibi Regem eligent. Conuenerat omnis exercitus Ferdinandi, erant vltra sexaginta millia, ante pontes Viennenses cōfliximus, & magnus Deus, potentissimi Imperatoris auspicijs, Victoriam largitus est, profligauimus inimicum, vltra Danubium repulimus; Viennam conclusimus. Nunc exercitus nostros traijcimus, vt illos iterum inuadamus, & si Deus fauerit, Vienna quoque, paucos intra dies in potestate mea erit. Totum regnum Bohemiæ, regnum Morauiæ, Silesiæ, potentissimo Imperatori fidum ac beneuolum effecimus, eorum exercitus omnes penes me habeo, ex omnibus Regnis Legati cum muneribus destinantur ad lucidam portam. Taliter ego inseruio potentissimo Domino; Vestra autem Magnifi-

centia clanculum vult meos ſubditos à me auellere, ad rebellandum inducere, ob quod certè nunquam ei ſeruiam. Deus ſit cum Veſtra Magnificentia. Poſonij, 4. Nouemb. Anno M. DC. XIX.

XV.

VEnetos ne ipſos quidem amicos arbitrabere, multæ cauſſæ ſunt; Prima, Ariſtocratiam tuentur, & Principem non niſi in ſpeciem habent, plebem contemnunt, Patricius ſanguis ſolus imperio dignus cenſetur. Naturâ itaque inimicus eſt Monarchiæ eorum ſtatus, nec expedit tibi, Tuos proceres familiares eſſe Venetis; amorem enim Libertatis odiumque Regum addiſcunt. Secunda, Veneti mali Vicini ſunt, cum nullo Italico pacem colere potuerunt, nullum Vicinum habent amicum, omnium Vicinorum ipſi ſunt æmuli. Patuit id nupero ad Gradiſcam bello, quo ex Hollandiâ alijſq; locis auxilia petere debuerunt. Ne dubita, nec tibi quidem erunt amici. Tertia, Tu & illi pariter dilatare regna, & Vicina imperio adijcere ſatagitis, non igitur diu inter corrivales pax eſſe poterit. Quod nunc tibi & Gabrieli blandiuntur, cauſa eſt, quia tuo labore ac ſumtu, quam maximè Auſtriacos atteri cupiunt, quorum magnitudini inuident, adeoque nullum Vicinum habere, quem timeant, exoptant. Itaque ſi vel Tua, vel Gabrielis potentia eò perueniat, Vt illis ſit formidanda, omnibus machinis obſiſtent. Olim Luſitaniæ Regibus Indicam nauigationem intercludere voluere. Omnibus enim Chriſtianis inuident ſe potentioribus. Turcam tolerant, eique adulantur, cum tamen ab illo & premantur & ſpolientur. Denique fac, ad nutum omnia ire Gabrieli, fac ipſum Turcicis copijs adiutum, Styriam, cæteraque Cæſaris occupare, & Coronæ Hungaricæ adiungere, tunc demum neceſſe eſt pacem inter ipſum ac Venetos diſcindi. Nam ne dubites, eo rerum ſtatu, Gabor illa quoque repetet, quæ Veneti ab Hungaricis olim Regibus, cum eos Turca premeret, vſi occaſione alienæ calamitatis, in ſuam naſſam auerterunt. Quod ſi vetera noluerit mouere Litigia, certè præſentia nequaquam negliget.

Par autem Veneris erit, Tranſſyluaniâ, Hungariâ, Styriâ, Carinthiâ, & Auſtriâ vnitis, & in vaſallatum Turcæ datis. Ac tum quidem ad nutum magnæ Portæ, peribunt nobiles Venetiæ, cum aduerſus duos validos terrâ marique hoſtes defenſorem non habebunt. Quæ omnia tam timenda ſunt, quàm non ſperandum eſt Turcam vel Gabrielem,

brielem, datâ occasione augendæ potentiæ, carituros prætextu violandorum fœderum, quasi non sit facturus Veneto, quod fecit Cæsari. Nec ignorant ista Veneti, sed inuidiâ in Domum Austriacam flagrantes, futura pericula non æstimant. Nihil enim inuidiâ potentius, vtpote quæ seipsam consumit ac deuorat.

XVI.

IN Principibus, vrbibusque Germaniæ, quamdiu illis tecum est communis metus, spem locabis, ille vbi desierit, suas quisque res aget. Illi tantum sui defensionem & incrementa quærunt, eaque ex bonis Ecclesiasticis, alia enim quæ dones non habes: Hæc spes si decollet, bona si acceperint, cum omnibus satisfieri non possit, odisse incipient. Nam in hac diuisione, iuxta legem, tibi potiorem partem applicabis, fratrique tuo, & tot Palatinis non abundantibus. Ciuitates etiam sua meritò reposcent præmia, nam pecunias gratis non exponent. Deinde Te Vrbes Liberæ, & maximè finitimæ, valdè metuunt, vt Wormatia, Spira, Francofurtum. Iam verò si fies potentior, etiam te Noriberga, Vlma, formidare occipient. Putant enim Te sibi velle dominari, aut sanè, si velis, posse, semper enim cogitat infirmior, non quid debeat facere fortior, sed quid possit. Tertiò facilè inter Principes discordiæ bellaque oriuntur. Vrbes pleræque Senatum suum oderunt, nec dubium, vbi timor Cæsaris abfuerit, quin ciues admodum vexati hactenus, Senatores eiecturi vel occisuri sint. Nuper se Francofurtum, Wormatia, Noriberga commouit. Hic vestra liga dissoluetur.

XVII.

HOllandorum etiam amicitiâ cautè niteris, nisi Mauritius eos planè subegerit. Socero tuo Britanno ante duos annos diffidere cœperunt, nunc Mauritium cognatum tuum oderunt, quia illum viam ad principatum affectare haud vanè conijciunt: Et tu quoque suspectus esse cœpisti, sed quia grauiori in Hispanum odio ardent, idcirco Tibi suppetias ferunt: Sed illi quoque ita te adiutum volunt, vt vicissim illis sis auxilio, ad occupandum Europæ imperium, quò magnis animis, & varijs adspirant artibus. Et nisi me augurium fallat, inde prima quoque mali labes socero Tuo alijsque timenda est.

XVIII. Re-

XVIII.

REgem igitur nouum te esse considera, certissimas multorum Regum inimicitias suscepisse, paucos habere amicos, faciendaque illa omnia, quæ nouis hominibus quondam Tullius præcepit.

XIX.

NVnc quid agendum sit vides, etsi ipse, satis per te sapis tibi, & consiliarios habes versutos callidosque, tamen & hæc nostra proderunt.

XX.

DVabus rebus hactenus valuisti, prudentissima simulatione, dissimulationeq;, Deinde celeritate. Prior ars iam vim perdidit suam, alterâ igitur vtendum. Simulando enim & dissimulando in Europâ fallere nullum potes, Itaque artem nil profuturam desinas censeo. Extant tuæ litteræ, tam placidæ, amicæ, ambitionis expertes, vt ab ipsâ virtute scriptas esse putes, candidissimâque Simplicitate. Interim cum Hollandis, Venetis, Turca, Gabriele, cunctis, qui prodesse vel obesse poterant, ictum fœdus. Inopinatè rebellant Bohemi, deficiunt Silesij, Moraui, Austriaci, & quasi à machina, nouus adest è septem montibus hostis. Mihi iurati affirmarunt nec Cæsarem, nec Principes Papisticos credidisse, Te regem esse velle. Cum electus esses, perstitisti in simulatione, & res bellè successit, credo Papistas credere, te præ amore Cæsarem Bohemiâ exclusisse, sed seriò. Noli arbitrari vllum Papistam esse tam fungum aut caudicem, vt credat tibi esse credendum. Quod si tibi credere se dicant, & iurent, tu credas eos Tui caussa peierare. Hoc moneo, quia manifesta simulatio odium magis exasperat. Qualis fuit illa in tuo programmate, cum hostem vocares Turcam, & significares tibi animum esse contra illum tua defendendi. Odiosum est, sic Principibus collegis stultitiam suam exprobare. Cuncti enim nôrunt, & ea de re litteras Bohemorum tenent, Gabrielem, adeoque Turcam in subsidium vocatum, à quo & Polonus ab infestandâ Silesiâ deterretur. Quid igitur Tu eum hostem vocas, & auersari simulas, cum ille Tibi Dominus, fautor, auctor & conciliator regni sit? Sine illius veniâ nec Gabriel venire, nec Polonus impediri, nec Tu rex esse poteras. Cum igitur in eius te clientelam dederis, amicum fore spoponderis, lega-

legationibus missis, magna ac multa obtuleris, idque constet passim omnibus, non puto negandum. Nam Betlemum etiam Batavi nostri risêre, quod contra Turcam muniendos fines dixisset, cum ipse in medio regno, Lippam, aliasque arces vi expugnatas vltrò Turcis tradiderit, cum intus in corde ac cute Turcam alat foueatque, cum Viennam Turcico iugo subijciendam, datis ad Turcas litteris, promittat. Itaque magis auctoritati consules Tuæ, si te Turcæ dicas confœderatum, & minêris te eum adducturum. Ægrè ferent hoc vrbes Germaniæ, sed quid refert? liberè confitêre, & factum esse rectè, defende, quod negari non potest.

XXI.

HVc etiam pertinet, quæ reliquo in programmate est excusatio; Non enim vllum mouere poterit, si dicatur, Iustam esse alieni regni occupationem, eo quod secta quædam in eo fuerit, quæ magnos Principes seduxerit. Quid enim alijs fiet regnis, si ista admittantur?

XXII.

ALtero ergo stratagemate vti perges, & prævalebis, Celeritate, inquam. Itaque rectè est factum, vt in ipsa coronatione, in Bohemiâ, Morauiâ, Hungariâ, Austriâ, presso pede hostem insequeremini. Si sic victoriâ vtemini, paucos intra menses, pedem in Germaniâ non habebit Imperator. Ex vnâ victoriâ gradum ad aliam facies. Hoc vide, ne des tempus respirandi. Decimas retine, nam reddendo timoris suspicionem præbebis, retinendo fiduciam ostentabis, Omnia occupa ante ver proximum. Habes Spiram, Moguntiam, Treuiros, ab his incipe, opes habebis & nomen, nec deerunt, qui tibi aderunt. Ver timendum est, sed confœderati Tui, maturè tibi suppetias auxiliaque submittent. Denique celeritate eâdem vteris continuè, quamuis fortè successus aliquis tibi requiem suadere possit. At scito nihil esse periculosius securitate. Itaque audacter perge, omnes moue, Gallum demereri stude, cæteros omnes. Semper aliquid inueni, quod te alacrem ostendat. Prorumpe, vbi non expectabaris.

XXIII.

DEnique hoc memineris: Aut omnia, aut nihil. Hoc semper diximus, si vnum pedem Austriacæ ditionis, si vnum

oppidum Episcopatus alicuius expetis, habenda sunt omnia: facilius eris Imperator, quàm defendas priuatus Princeps Elector aliquam Abbatiam. Nam si parte aliqua contentus sis, ea tibi ab eo, quod non accepisti, eripietur. Tigridis catulum rapis, mater insequetur, si vtrumque irretias, quietâ prædâ frueris. Diuidi regnum non potest, totum haberi potest. Non fert duos Soles Germania.

XXIV.

HÆc communiter agenda sunt, Nunc superest, vt memoriæ caussâ, te moneamus, quomodo cum singulis agendum sit, & primum cum Cæsare. Cæsarem verbis tractabis humanissimis, ac sericis planè, petes, vt regnis cedat, te filium agnoscat, afflictissimos subditos ne turbet, Iesuitis ne credat. Eam quoque ob caussam soceri tui Britanni legatum subornasti, ac pacis concordiæque spem verbis ampliter ostentare rogasti. Interim omninò machinare, vt Cæsar sit in tua potestate, Sic enim Rex Romanorum citò eligeris. Verum hîc considera, quod diximus paragrapho septimo. Non esse ad desperationem Austriacos redigendos, nisi simul capi vel occidi possint, Nam extrema desperatio sæpe est caussa victoriæ. Furor arma ministrabit, & inuenient tibi hostem vndecunque, Tantum corpus sine sonitu non cadet, alios sternet, alios trahet. Timeo ne si ipsi viderint, sua tueri non posse, cuiuis malint quàm inimico sua dare. Nec culpare illos tu potes, si enim, vt latius regnares, cum Turca fœdus inijsti, ipsique aditum in Germaniam aperuisti, quid illi non facerent, vel salutis, vel dignitatis, vel denique vltionis caussa.

XXV.

CVm Romanensibus, hoc est, Pontifice, Episcopis, Clero, moderatè ages, si quid tamen accepisti, retine, ne leuiter fecisse videaris. Ratio, quia totum hoc genus quieti deditum in Germania, & si cibum suggeras, si palpes, si colas, haud quaquam insurget. Vt animalia quædam, si mandræ plenæ sint, torpent, stertuntq; innoxia, fame efferantur: Ita hîc quoque res habet. Si milites colligant, ne moueare, etsi enim duplo maiorem & meliorem exercitum habeant, nunquam te offendent, eum continebunt, se & suos consument, tandemque tuæ se protectioni committent. At si ad despe-

ratio-

rationem illos adegeris, reperient vindictæ modum, nec morientur inulti. Bruta etiam pro pabulo depugnant. Timeo enim, ne se dedant potentibus, oppignorent ditiones, ne Gallus aduocetur, ne alia fiant, de quibus sæpe actum est. Si enim velint, milite, pecuniâ superare poterunt, volent autem, cum eos necessitas acuit, cos virtutum & vitiorum limatissima. Itaque hoc age, vt eorum Consiliarios facias tuos. Canonicos, Nobilesque viros attrahas, omnes enim aliquos Officiales, etiam militum Duces habent reformatæ religionis, per quos omnia expiscaberis. Cum verò indagine cinxeris, vt externa implorare haud possint auxilia, vno impetu, etiam cum puluisculo, eos exue, & opes omnibus formidandas accumula. Hoc semper time, ne illi aliquid tam inopinatum tibi inueniant, quàm tu illis inuenîsti. Extrema vitabis. Veneti vt domum obruant Austriacam, tanta largiuntur, quid facient Romani Cardinales, vt se seruent? De expeditione Italicâ cælabis, nec admittes mentionem, ex improuiso enim opprimenda est.

XXVI.

CVm magno Turcarum Imperatore ad Portam, per legatos Soceri, Venetorum, Hollandorum iam actum transactumque est, ne ægrè ferat se in diplomatibus tuis hostem vocari: Non enim posse alio modo illi in Germaniâ amicos parari. Interim ab eo periculum esse tibi scito. Non vrgebit sibi munitiones in Morauiâ constitui, antequam Romano Imperio inaugureris. Eò vsque etiam differas excidium Lutheranorum, quos postea, rebus tuis certò stabilitis, commodè exterminabis. Interim modum cauendi Turcas vix vllum video: Si enim vno anno delere Austriacam progeniem posses, & Germaniæ viribus te munire, deinde Gabrieli persuadere, vt ab Othomannica seruitute recedat, haud dubiè Turcæ resistere posses. At nunc Gabriel id potius agit, vt Turcæ subdat quàm plurimos, & eius Monarchiæ fines stabiliat proferatque. Quod quidem ego arbitror esse boni serui, sed miseri Regis.

Cum verò in illo metu verseris, Bassas omnibus modis, sed maximè pecuniâ conciliabis. Purpuratos aulæ tuos facies, nam munera si mittas, omnia impetrabis, idque facies, etiam si hostis sis. Nam in magno regno plus sæpe potest consiliarius, quàm Princeps. Interim verbis Turcas coles, omnia promittes, sed ita, vt nôris officium ibi nullum esse maius & potentius nummo.

XXVII.

BOhemos tuos ita tractabis, vt habeas subditos, vtq; filios tuos Reges eligant, & filios filiorum. Nam temerarium esset, in mediam belli flammam se conijcere, si posteris tuis inuidia solum, non etiam regnum quæreretur. Non facient sponte, aut sanè si facturos speras, prudentis est tamen sibi suâ prouidentiâ consulere, non ab æstu comitiorum pendere. Subdes autem eos simulando, promouendo, remouendo.

Simulando nimirum summam securitatem & confidentiam, vt nemo propositum tuum subodorari possit. Tiberius tibi præceptor esto, qui eos, quos euertere cupiebat, summopere honorabat, deinde securos opprimebat. Hoc scitum: quia honores pauci moderatè ferunt, ideoque semper altius ascendere, quàm oportuit, moliuntur.

Promouendo tuos, immò & hostes, sed tolle in altum, vt lapsu grauiore ruant. Nemo hostem facilius vincit, quàm si in altum ducat, vnde se præcipitet. Belgium & Britannia prouexit & extulit quàm multos, sed quos certò ruituros expectabat, & ceciderunt, cadet alius, qui sequitur, ac fidit. Promoueante Tuos, quos putas fidos, alios, quos putas casuros.

XXVIII.

REmouendi sunt audaces, alterius religionis homines, libertatis amantiores, quam regno expedit.

Audaces & temerarij cauendi, quia gratiosi vulgò, & magnanimi habentur. At Regum securitas in submissione & pusillanimitate subditorum consistit. Exempla in promtu & propè sunt.

Lutheranos & Hussitas supprimes; vt in Angliâ Puritani & Lutherani pressi sunt. Papistæ & Anabaptistæ nihil molientur, satis enim attriti sunt. Lutherani pari iure cum reformatis contendunt, Saxonem iactant, ab exteris firmantur. Itaque eos in ordinem redige, quemadmodum in Hollandiâ Remonstrantes siue Arminiani redacti sunt.

XXIX.

MOdus amouendi, per speciem honoris, mandando speciosas & impendiosas functiones. Sic Turrianum in Britanni-

monniam Legatum mittes qui te potentior erit, quamdiu Bohemiam incolet, sic Mansfeldium aliò ablegabis.

Modus alius per accusatores, vt litem intendant ciuilem, vt calumnijs variè petant vexentque. Nunquam inter discordes deerunt occasiones: Tu fere discordias & pugnas. Qui amantes sunt libertatis, & exacto altoque ingenio, eos omnibus technis & versutijs persequere. Exemplum nuper in Batauiâ editum, & sanè Barneueltium, vix totis viribus connixi, Mauritius socerque tuus occiderunt: quod tamen necessarium erat, sed hoc actum cautissimè & prouidentissimè, vt per ipsos Ordines occideretur.

XXX.

OMne periculum in regno tuo Tibi imminet à Proceribus. Hos eliminandi, deijciendi, aut etiam è medio tollendi hunc modum tene. Tres sunt ordines in Bohemiâ, Dominorum, Nobilium, & Ciuitatensium. Inter hos acerrima æmulatio est, Ciuitatenses enim ferè contemnuntur. Tuum erit, primò aggredi Dominos, hoc est, Comites & Barones, Deinde Nobiles, postremò Ciuitatenses iure suo priuare: Domini erunt ferè auferendi è medio, nec mirare: Documentum Regium est; Spicas eminentes decutere. Nisi seces, secabere. Primò, qui familiares sunt Tibi, & Tuis, per idoneos homines, magnâ illos spe inflabis, vt contemnant præ se reliquos, iniuriosè agant, ideoque exosi reddantur. Deinde inter se vt contendant ac committantur, effice, sicque aliquos tolle. Ciuitates interim extolle, donec per eas Nobilitatem deieceris, cui rei illæ operam volentes lubentesque conferent.

Florentibus enim Proceribus precariò regnabis. Illis oppressis, Ciuitates adorieris, ad Te tuosque reuocando iudicia, Ciuium querelas contra Magistratus audiendo, curando, iuuando; Sic venies ad mutationem cribrationemque Senatorum, qualem in Hollandia nuper instituere. Vbi Senatus fuerit tuorum humorum, tandem rusticos & pauperes, tanquam popularis & Tribuniciæ potestatis, Ciuibus æquabis, & sine labore, sicut desiderat cor tuum, absolutè dominaberis. Vno verbo: morte vel exilio trecentorum procerum, regnum tuum in tuto collocabis & stabilies.

XXXI.

NVnc præclara occaſio ſe offert, Exercitum habes, eo domabis & tuos, Militem cole, & ex Germanis tuis habe, ipſe in caſtris eſto. Dux tuus potentior Te erit, ſi pro te bella gerat.

XXXII.

ÆRarium ne Status habeant, Tu ſemper aliquid pete, ſi in te transferre nō poteris, fac vt diuidant ipſi, quod haud difficulter aſſequeris. Denique quod caput eſt, Pragam compeſce.

XXXIII.

GErmanos tuos Principes adorabis: Comitibus comis eris & blandus, ludes & potabis cum illis, mores eorum ſic diſces. Cum vrbium legatis, de eorum commodis ages, & quia totas Curias inaurare non potes, Syndicos, Secretarios, & qui auctoritate præ cæteris pollent, Tuos facies, nullis impendijs parces.

Hoc ſuadeo, vt oportunè opulentas vrbes, Noribergam, Vlmam, cæteras in tuam redigas poteſtatem, nam eorum opibus firmiter te communire poteris. Imitare Iul. Cæſarem, alioſque, qui complures vrbes prædæ cauſſa diripuêre. Non offendes ea re Principes & Nobilitatem, ſi & illis bolum aliquem in fauces inieceris. In Hollandiâ clandeſtinis nunc agitur machinis, vt Ambſterodamum ſit in Mauritij poteſtate: tantæ enim ibi opes ſunt, vt decennali bello ſufficiant. Francofortum ſi ineſcare & inuadere poſſis, mirificè rem tuam ſtabilieris. Egentes & obærati ciues, ſpe ſpoliorum illecti, lubentiſſimè Tibi mutuas tradent operas.

Si vrbes dolo blanditijſue capere non poteris, plebeios vulguſq; promiſcuum concita, Tribunus plebis eſto, Patriciorum faſtum, inſolentiam, iniurias, contumelias, vltum venire te ſimula. Scis, quàm id Noribergæ, Vlmæ, Francofurti, Wormatiæ, gratum ſit. Vrbibus occupatis, earumque neruo validus fortiſque, Comites alioſque nobiles in ordinem redige, & ſumma illa papauerum capita prudenter demete. Non enim aliter Rex eris.

XXXIV.

ANte omnia, ne tuum cum Turcâ fœdus cognoſcatur, aduerte, Catilinam enim patriæ, & libertatis Germanicæ proditorem dicent. Nemo enim ignorat, Turcicæ tyrannidi receptum eſſe, Principes & Nobilitatem è medio tollere.

Deni-

Denique in Regno, in quo nihil præter vim habes, vim exerceto, sed mistam dolis astuque, donec omnia possideas. Turcam metue, Gabrielem caue, contra Austrios pugna. Proceres Bohemos sensim minue, Ecclesiasticos ne time, ne ad desperationem adige. Nunquam bellum offensiuum gerent, etiamsi potentiores: Animalia nulla leonem aggrediuntur, mille oues nunquam vnum lupum inuadunt, nec leonem centum boues. Tu leo es, non timebis eos, sed vires contra hostes alios verte. Morauiam custodi, hæredibus prospice. In Belgio Hispaniensi, speramus aliquot Ordinum Vrbiumq; transfugia, quod si euenerit, res tuæ in tuto erunt: Sed festinandum, nam omnes confœderati, eodem tempore, & Te Regem Germaniæ, & Mauritium Dominum Belgij videre summis votis exoptant. Si tamdiu quieuerit Gallus, haud dubiè vicimus. Iam enim Principes vrbesque vobis fœdere vnitas, vt se parent, excitauimus. Ponemus in medio Franciæ, si possumus, Bullionium, aut eius filium, si non possumus, quemuis, qui se nobis iunxerit.

Hic autem nunc desino, & hæc monita è media arte Politicâ depromta, vt altâ mente recondas, inque vsum & actiones tuas feliciter transferas velim. Reliqua pro re nata, vbi tempus caussaque poscet, lubens, vti possum, vti debeo, fideliter communicabo.

FINIS.